

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΕΕ ΣΤΑ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ¹

Παναγιώτη Ι. Κανελλόπουλου²

Αγαπητά μέλη και φίλοι της Ελληνικής Ένωσης Ευρωπαϊκού Δικαίου (ΕΕΕΔ),
Κυρίες και Κύριοι καλησπέρα σας,

Στην αποψινή επιστημονική εκδήλωση θα σας παρουσιάσω, από πλευράς
Ενωσιακού Δικαίου, το νομικό πλαίσιο του ζητήματος που ανέκυψε μεταξύ της
Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής
Ένωσης (ΔΕΕ) αφενός, και του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου αφετέρου.
Αφορμή του όλου ζητήματος αποτέλεσε η απόφαση 2015/774 της ΕΚΤ, όπως
τροποποιήθηκε με την απόφαση 2017/100, σχετικά με πρόγραμμα αγοράς στοιχείων
του ενεργητικού του δημόσιου τομέα στις δευτερογενείς αγορές, (secondary markets
public sector asset purchase program, (πρόγραμμα PSPP).

Όπως ασφαλώς θυμάστε, στις αρχές της δεκαετίας του 2010, ο τότε πρόεδρος
της ΕΚΤ Μάριο Ντράγκι είχε δηλώσει ότι η Τράπεζα θα κάνει ότι χρειαστεί για να
σώσει το ευρώ. Οι ανωτέρω δηλώσεις έγιναν σε μια χρονική συγκυρία κατά την
οποία η ευρωζώνη και το κοινό νόμισμα, το ευρώ, δοκιμάζονταν σε μεγάλο βαθμό,
και πολλές φορές τέθηκε εν αμφιβόλω η επιβίωσή τους. Ένα από τα χαρακτηριστικά
της περιόδου εκείνης ήταν ο αρνητικός πληθωρισμός στις οικονομίες της
ευρωζώνης, που αποτελούσε αντικίνητρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων οι
οποίες θα έφερναν την οικονομική ανάκαμψη. Οι μέχρι τότε προσπάθειες της ΕΚΤ
μέσω της πολιτικής των επιτοκίων δεν είχαν φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, έτσι
ο κεντρικός τραπεζίτης επιστράτευσε το μεγάλο όπλο, το Πρόγραμμα PSPP, που είχε
ως σκοπό την αγορά ομολόγων από την δευτερογενή αγορά ώστε να αυξηθεί η
ρευστότητα στην οικονομία της ευρωζώνης και κατ' επέκταση η ανάπτυξη.

Το άρθρο 1 της απόφασης 2015/774 της ΕΚΤ όριζε ότι, «Με την παρούσα
απόφαση το Ευρωσύστημα θεσπίζει το πρόγραμμα, βάσει του οποίου οι κεντρικές
του τράπεζες, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, αγοράζουν στις δευτερογενείς
αγορές από επιλέξιμους αντισυμβαλλόμενους, επιλέξιμα εμπορεύσιμα χρεόγραφα». Ως
γνωστόν το Ευρωσύστημα αποτελείται από την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες
των κρατών μελών της Ένωσης, που έχουν υιοθετήσει ως νόμισμα το ευρώ.

Όταν εκδόθηκε η απόφαση 2015/774 της ΕΚΤ, ομάδα γερμανών πολιτών
υπέβαλε στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας προσφυγές κατά της
εφαρμογής στη Γερμανία της ανωτέρω απόφασης της ΕΚΤ, κατά της συνδρομής που
παρέσχε η Γερμανική Ομοσπονδιακή Τράπεζα για την εφαρμογή των ως άνω
αποφάσεων, κατά της προβαλλόμενης αδράνειά της έναντι αυτών, καθώς και κατά
της προβαλλόμενης αδράνειας της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης της Γερμανίας και
της Ομοσπονδιακής Βουλής της Γερμανίας έναντι της εν λόγω συνδρομής και των
ιδίων αποφάσεων.

Προς στήριξη των προσφυγών τους, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν κατ'
ουσία ότι οι επίμαχες αποφάσεις της ΕΚΤ συνιστούν μια πράξη *ultra vires*
(υπέρβασης εξουσίας), διότι αντιβαίνουν στην προβλεπόμενη από το άρθρο 119 της

¹ Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί την Εισήγηση του καθηγητή Παναγιώτη Ι. Κανελλόπουλου στην
Διαδικτυακή Εσπερίδα που οργάνωσε η ΕΕΕΔ, την 10^η Ιουνίου 2020.

² Ο Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος είναι ομότιμος Καθηγητής του Δικαίου της ΕΕ στο Πανεπιστήμιο
Πειραιώς, καθηγητής ευρωπαϊκής έδρας Jean Monnet, αντιπρόεδρος του ΔΣ της Ελληνικής Ένωσης
Ευρωπαϊκού Δικαίου (ΕΕΕΔ).

Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των κρατών μελών, αφού δεν εμπίπτουν στην αποστολή της ΕΚΤ, όπως ορίζεται στο άρθρο 127, παρ. 1 και 2, ΣΛΕΕ, καθώς και στα άρθρα 17 έως 24 του Πρωτοκόλλου 4 για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της ΕΚΤ, και διότι εκδόθηκαν κατά παράβαση του άρθρου 123 ΣΛΕΕ. Υποστήριξαν επίσης οι προσφεύγοντες ότι οι αποφάσεις αυτές αντιβαίνουν στη δημοκρατική αρχή που κατοχυρώνεται στο Γερμανικό Θεμελιώδη Νόμο και προσβάλλουν, κατά συνέπεια, τη γερμανική συνταγματική ταυτότητα.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας, αφού, σε δίκη εκκρεμούσα ενώπιον του, προέκυψε θέμα κύρους και ερμηνείας διατάξεων των Συνθηκών, αποφάσισε, όπως είχε υποχρέωση από το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο της ΕΕ πέντε προδικαστικά ερωτήματα. Στην προδικαστική απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, το ερωτών δικαστήριο επισήμανε ότι, σε περίπτωση που η απόφαση 2015/774 υπερβαίνει τα όρια της αποστολής της ΕΚΤ ή εκδόθηκε κατά παράβαση του άρθρου 123 ΣΛΕΕ, θα πρέπει να κάνει δεκτές τις προαναφερθείσες προσφυγές των γερμανών πολιτών.

Εκ των πέντε προδικαστικών ερωτημάτων, που υπέβαλε το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο στο ΔΕΕ, τρία είναι τα πιο ουσιώδη. Το πρώτο εξ αυτών αφορά το ερώτημα αν η ΕΚΤ είχε αρμοδιότητα να εκδώσει την απόφαση 774/2015, αν δηλαδή τήρησε την αρχή της δοτής αρμοδιότητας. Το δεύτερο, στην περίπτωση που η ΕΚΤ είχε αρμοδιότητα, αν τηρήθηκε η αρχή της αναλογικότητας, αν δηλαδή τα μέτρα που ελήφθησαν με την επίμαχη απόφαση ήσαν κατάλληλα για τον επιδιωκόμενο σκοπό και αν υπερέβησαν το αναγκαίο μέτρο, και τρίτον αν με την απόφαση αυτή η ΕΚΤ παραβίασε το άρθρο 123 ΣΛΕΕ, αγοράζοντας ομόλογα των κρατών μελών.

Με το τέταρτο ερώτημα, το γερμανικό δικαστήριο ρώτησε το ΔΕΕ αν η εν λόγω 2015/774 απόφαση της ΕΚΤ, όπως τροποποιήθηκε, ήταν επαρκώς αιτιολογημένη. Το ΔΕΕ τόνισε ότι, μολονότι όπως επιβάλει το άρθρο 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, η αιτιολογία πράξης της Ένωσης πρέπει να προκύπτει με τρόπο σαφή και άνευ αμφισημίας η συλλογιστική του οργάνου που εξέδωσε την αντίστοιχη πράξη, δεν απαιτείται εντούτοις να προσδιορίζονται ειδικώς όλα τα νομικά και πραγματικά στοιχεία που ασκούν επιρροή, και συνέχισε ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση 2015/774, γίνεται ταυτοχρόνως μνεία του σκοπού του προγράμματος PSPP, της οικονομικής συγκυρίας λόγω της οποίας θεσπίστηκε αυτό το πρόγραμμα και των μηχανισμών για την επίτευξη των αποτελεσμάτων του. Συνεπώς, έκρινε το ΔΕΕ, δεν διαπιστώνεται, στην απόφαση 2015/774, πλημμέλεια της αιτιολογίας που να μπορεί να πλήξει το κύρος της απόφασης αυτής.

Τέλος το ΔΕΕ απέρριψε ως απαράδεκτο το πέμπτο ερώτημα του Γερμανικού Δικαστηρίου, διότι το θεώρησε ως υποθετικό.

Με τα πρώτα τέσσερα ερωτήματα, το Γερμανικό δικαστήριο ζητούσε κατ' ουσία από το Δικαστήριο της ΕΕ να κρίνει το κύρος της απόφασης 2015/774, βάσει των άρθρων 119, 123, παρ. 1, 127, παρ. 1 και 2, και 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 17 έως 24 του Πρωτοκόλλου περί του καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ.

Α. Επί του άρθρου 119 και του άρθρου 127, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 17 έως 24 του Πρωτοκόλλου περί του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ.

Το Γερμανικό δικαστήριο ερώτησε αν η έκδοση της απόφασης 2015/774 εμπίπτει στις αρμοδιότητες που ανατίθενται στο ΕΣΚΤ από το πρωτογενές δίκαιο, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του εύρους των αποτελεσμάτων της, τα οποία απορρέουν από το σημαντικό όγκο των ομολόγων που μπορούν να αγοραστούν στο πλαίσιο του προγράμματος PSPP και από τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος αυτού.

Επί των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στο ΕΣΚΤ, το ΔΕΕ τόνισε ότι από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα της νομισματικής πολιτικής για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ. Ωστόσο, η ΣΛΕΕ δεν περιέχει ακριβή ορισμό της νομισματικής πολιτικής, αλλά ορίζει τόσο τους σκοπούς της όσο και τα μέσα που διαθέτει το ΕΣΚΤ για την εφαρμογή της. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, πρωταρχικός σκοπός της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.

Ως προς τα μέσα που παρέχονται στο ΕΣΚΤ από το πρωτογενές δίκαιο προς υλοποίηση των σκοπών αυτών, το κεφάλαιο IV του Πρωτοκόλλου περί του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, απαριθμεί τα μέσα τα οποία το ΕΣΚΤ μπορεί να χρησιμοποιήσει στο πλαίσιο της νομισματικής πολιτικής και ορίζει ότι η ΕΚΤ και οι εθνικές Κεντρικές Τράπεζες μπορούν, καταρχήν, να συναλλάσσονται στις χρηματαγορές, αγοράζοντας και πωλώντας με οριστικές πράξεις διαπραγματεύσιμους τίτλους, εκφρασμένους σε ευρώ.

Επί της οριοθέτησης της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να κριθεί αν ένα μέτρο εμπίπτει στη νομισματική πολιτική, πρέπει να εξετάζονται κυρίως οι σκοποί που επιδιώκονται με το εν λόγω μέτρο. Σημασία έχουν επίσης τα μέσα που προβλέπει το μέτρο αυτό προς επίτευξη των σκοπών του.

Κατ' αρχάς, όσον αφορά τους σκοπούς της απόφασης 2015/774, η αιτιολογική σκέψη 4 αυτής καθιστά σαφές ότι η απόφαση αυτή επιδιώκει να συμβάλει στη μεσοπρόθεσμη επάνοδο των ρυθμών πληθωρισμού πλησίον, καίτοι χαμηλότερα, του 2%.

Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι οι συντάκτες των Συνθηκών επέλεξαν να ορίσουν τον πρωταρχικό σκοπό της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης, ήτοι τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, με τρόπο γενικό και αόριστο, χωρίς να προσδιορίσουν πώς ακριβώς συγκεκριμενοποιείται ο ως άνω σκοπός από ποσοτική άποψη, δεύτερον, όσον αφορά τα μέσα που επιστρατεύονται στο πλαίσιο της απόφασης 2015/774 προς επίτευξη του σκοπού της διατήρησης της σταθερότητας των τιμών, δεν αμφισβητείται ότι το πρόγραμμα PSPP στηρίζεται στην αγορά κρατικών ομολόγων στις δευτερογενείς αγορές.

Στηριζόμενο στις σκέψεις αυτές, το ΔΕΕ έκανε δεκτό ότι, με βάση τον σκοπό της απόφασης 2015/774, που είναι η επάνοδος των ρυθμών πληθωρισμού πλησίον, καίτοι χαμηλότερα, του 2%. και τα μέσα που προβλέπονται για την επίτευξή του, πρόκειται για απόφαση η οποία εμπίπτει στον τομέα της νομισματικής πολιτικής, επί της οποίας η ΕΕ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα.

B. Με το δεύτερο ερώτημά του, το Γερμανικό Δικαστήριο αναφέρεται στην αρχή της Αναλογικότητας, στο εάν δηλαδή τα μέτρα που προβλέπει η απόφαση 774/2015 είναι κατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου και δεν υπερβαίνουν τα όρια αυτού, που είναι αναγκαίο για την επίτευξή του.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι από τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή του δεν προκύπτει ότι ενέχει πρόδηλο σφάλμα η οικονομική ανάλυση του ΕΣΚΤ, σύμφωνα με την οποία το πρόγραμμα PSPP ήταν ικανό, υπό τις νομισματικές και χρηματοδοτικές συνθήκες

της ζώνης του ευρώ, να συμβάλει στην υλοποίηση του σκοπού της διατήρησης της σταθερότητας των τιμών.

Περαιτέρω, το ΔΕΕ έκρινε ότι, λαμβανομένων υπόψη των αποτελεσμάτων που προβλεπόταν ότι θα είχε το πρόγραμμα PSPP και δεδομένου ότι δεν προκύπτει ότι ήταν δυνατό να επιτευχθεί με κάποιο άλλο είδος μέτρων νομισματικής πολιτικής ο σκοπός τον οποίο επεδίωκε το ΕΣΚΤ, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το πρόγραμμα PSPP, επί της βασικής του αρχής, δεν υπερβαίνει τα όρια αυτού που είναι αναγκαίο για την υλοποίηση του προαναφερθέντος σκοπού.

Επομένως, από τις σκέψεις αυτές συνάγεται ότι η απόφαση 2015/774 δεν αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας.

Γ. Επί του άρθρου 123, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

Το Γερμανικό δικαστήριο ερώτησε αν η απόφαση 2015/774 συνάδει με το άρθρο 123, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Από το γράμμα του άρθρου 123, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι απαγορεύεται η υπερανάλληψη και κάθε είδους πιστωτική διευκόλυνση από την ΕΚΤ ή από τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών προς δημόσιους φορείς και οργανισμούς της Ένωσης και των κρατών μελών, καθώς και η απευθείας αγορά χρεογράφων από τους φορείς ή τους οργανισμούς αυτούς. Επομένως, η ως άνω διάταξη απαγορεύει οποιαδήποτε χρηματοοικονομική συνδρομή του ΕΣΚΤ σε κράτος μέλος, χωρίς ωστόσο να αποκλείει, γενικώς, την ευχέρεια του ΕΣΚΤ να επαναγοράζει από τους πιστωτές κράτους μέλους χρεόγραφα που έχουν προηγουμένως εκδοθεί από αυτό.

Ως προς την απόφαση 2015/774, το ΔΕΕ διαπίστωσε ότι, στο πλαίσιο του προγράμματος PSPP, επιτρέπεται μεν στο ΕΣΚΤ να αγοράζει ομόλογα, πλην όμως όχι απευθείας από τους δημόσιους φορείς και οργανισμούς των κρατών μελών, αλλά μόνον εμμέσως, στις δευτερογενείς αγορές. Συνεπώς, η παρέμβαση του ΕΣΚΤ την οποία προβλέπει αυτό το πρόγραμμα δεν μπορεί να εξομοιωθεί με μέτρο χρηματοοικονομικής συνδρομής προς κράτος μέλος.

Εντούτοις, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 123, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιβάλλει δύο πρόσθετα όρια στο ΕΣΚΤ, όταν το τελευταίο θεσπίζει πρόγραμμα αγοράς ομολόγων που έχουν εκδοθεί από δημόσιους φορείς και οργανισμούς της Ένωσης και των κρατών μελών.

Αφενός, το ΕΣΚΤ δεν μπορεί νομίμως να αγοράζει κρατικά ομόλογα στις δευτερογενείς αγορές υπό συνθήκες που θα προσέδιδαν, πρακτικώς, στην παρέμβασή του αποτέλεσμα ισοδύναμο με εκείνο της απευθείας αγοράς κρατικών ομολόγων από τους δημόσιους φορείς και οργανισμούς των κρατών μελών. Και αφετέρου, το ΕΣΚΤ πρέπει να συνοδεύει την παρέμβασή του με επαρκείς εγγυήσεις που να την καθιστούν σύμφωνη με τη συναγόμενη από το άρθρο 123 ΣΛΕΕ απαγόρευση της νομισματικής χρηματοδότησης, διασφαλίζοντας ότι το σχετικό πρόγραμμα δεν αφαιρεί από τα οικεία κράτη μέλη το κίνητρο για την άσκηση υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής, το οποίο επιδιώκει να δημιουργήσει η διάταξη αυτή.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το ΔΕΕ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, το γεγονός ότι οι λεπτομέρειες εφαρμογής του προγράμματος PSPP καθιστούν δυνατό να προβλεφθεί, σε μακροοικονομικό επίπεδο, η αγορά σημαντικού όγκου ομολόγων που εκδίδονται από δημόσιους φορείς και οργανισμούς των κρατών μελών δεν δημιουργεί, στο επίπεδο του μεμονωμένου ιδιωτικού φορέα, τέτοια βεβαιότητα ώστε αυτός να μπορεί να ενεργήσει, de facto, ως ενδιάμεσος του ΕΣΚΤ αγοράζοντας απευθείας ομόλογα από κράτος μέλος.

Δ. Επί της φερόμενης αφαίρεσης του κινήτρου για την άσκηση υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής

Το Γερμανικό δικαστήριο ερώτησε αν η απόφαση 2015/774 συνάδει με το άρθρο 123, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στον βαθμό που η βεβαιότητα την οποία φέρεται να δημιουργεί η απόφαση αυτή όσον αφορά την παρέμβαση του ΕΣΚΤ μπορεί να προκαλέσει στρέβλωση στις συνθήκες της αγοράς μειώνοντας το κίνητρο των κρατών μελών προς εφαρμογή υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής.

Κατ' αρχάς, το εύρος των αποτελεσμάτων του προγράμματος PSPP επί των όρων χρηματοδότησης των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ περιορίζεται από τα μέτρα που περιορίζουν τον όγκο των ομολόγων κράτους τα οποία μπορούν να αγοραστούν στο πλαίσιο του προγράμματος PSPP.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η απόφαση 2015/774 δεν είχε ως αποτέλεσμα να αφαιρέσει από τα οικεία κράτη μέλη το κίνητρο για την άσκηση υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής.

Επιπλέον, δεδομένου ότι ομολόγα με αρνητική απόδοση μπορούν να εκδώσουν μόνον τα κράτη μέλη των οποίων η χρηματοοικονομική κατάσταση αξιολογείται θετικά από τους διαχειριστές αγορών κρατικών ομολόγων, η αγορά τέτοιων ομολόγων δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αφαιρεί από τα κράτη μέλη το κίνητρο για την άσκηση υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής.

Τελικά το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι από την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να θίξει το κύρος της απόφασης (ΕΕ) 2015/774 της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της 4ης Μαρτίου 2015, σχετικά με πρόγραμμα αγοράς στοιχείων του ενεργητικού του δημόσιου τομέα στις δευτερογενείς αγορές, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση (ΕΕ) 2017/100 της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της 11ης Ιανουαρίου 2017.

Επομένως, με βάση την απόφαση αυτή του ΔΕΕ επί των προδικαστικών ερωτημάτων που το Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας υπέβαλε, το τελευταίο όφειλε να εκδώσει την δική του απόφαση και να απορρίψει τις προσφυγές των γερμανών πολιτών. Αυτό όμως δεν συνέβη, και ενώ το ΔΕΕ είχε απαντήσει διεξοδικώς και είχε δεχθεί ότι η απόφαση ΕΚΤ 2015/774 υπάγεται στην αρμοδιότητα του ΕΣΚΤ και ότι δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έθεσε προθεσμία τριών μηνών στην ΕΚΤ για την προσκόμιση στοιχείων από τα οποία να προκύπτει ότι η εν λόγω απόφαση είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

Με την απόφαση αυτή το Γερμανικό Δικαστήριο έθεσε τον εαυτό του υπεράνω του ενωσιακού δικαίου και του ΔΕΕ. Παραβίασε το ενωσιακό δίκαιο και ανακήρυξε τον εαυτό του ως ανώτατο δικαστήριο σε σχέση με το ΔΕΕ. Πράγμα το οποίο είναι αντίθετο με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ.

Βεβαίως, είναι εύλογη και κατανοητή η ανησυχία όλων των κρατών μελών και των πολιτών της Ένωσης και όλων των Συνταγματικών εθνικών δικαστηρίων σχετικά με την τήρηση της αρχής της δοτής αρμοδιότητας μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών κατά την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ, καθώς και την άσκηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και της επικουρικότητας.

Ωστόσο, το εάν τηρήθηκαν οι ανωτέρω αρχές κρίνεται από το ΔΕΕ και όχι από τα επιμέρους Συνταγματικά Δικαστήρια των κρατών μελών. Η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου και η δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΔΕΕ δεν μπορεί να τίθενται υπό αμφισβήτηση. Επομένως, το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο με την ανωτέρω απόφασή του προσέφερε κάκιστη υπηρεσία στην

περαιτέρω πρόοδο της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας και έδωσε επιχειρήματα σε μελλοντικούς μιμητές. –

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.